

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Матилда Иванова Александрова
Университет за национално и световно стопанство – София,
ПН 3.7 „Администрация и управление“

на дисертационния труд на тема: **„Технологично предприемачество сред български STEM студенти: ролята на университета“**

Автор: **проф. д-р Десислава Иванова Йорданова**

представен за придобиване на научна степен „доктор на науките“ по професионално направление 3.7 „Администрация и управление“

1. Основание за съставяне на рецензията

Със заповед № РД-38-462 / 26.07.2022 г. на Ректора на СУ „Св. Кл. Охридски“, на основание решение на ФС на Стопански факултет (протоколо № 13 / 18.07.2022 г.), съгласно чл. 13 от ЗРАСРБ съм определена за външен член на научното жури, което ще проведе защита на дисертационен труд с автор Десислава Иванова Йорданова за придобиване на научна степен “доктор на науките” в професионално направление 3.7 “Администрация и управление”. Като член на научното жури съм получила:

1) комплект документация, свързана с процедурата по защитата, в т.ч. Заповед № РД-38-462 / 26.07.2022 г. на Ректора на СУ „Св. Кл. Охридски“;

2) дисертационен труд на тема „Технологично предприемачество сред български STEM студенти: ролята на университета“ за присъждане на научната степен “доктор на науките”;

3) автореферат на дисертационния труд;

4) копия на публикациите по дисертационни труд.

За присъждане на научна степен “доктор на науките” в ЗРАСРБ са определени съответни изисквания, посочени в чл. 12: (1) *“Научната степен “доктор на науките” се придобива от лице с образователна и научна степен “доктор”.* (3) *Дисертационният труд по ал. 2 трябва да съдържа теоретични обобщения и решения*

на големи научни или научноприложни проблеми, които съответстват на съвременните постижения и представляват значителен и оригинален принос в науката. (4) Дисертационният труд по ал. 2 се подготвя самостоятелно и не може да повтаря буквално темата и значителна част от съдържанието на представения за придобиване на образователната и научна степен "доктор".

Проф. д-р Десислава Иванова Йорданова отговаря на изискванията по чл. 12 ал.1 и чл. 12 ал.4, тъй като притежава диплома за доктор по ПН 3.7 „Администрация и управление“, а от списъка на публикациите, посочени в автореферата на представения дисертационен труд, може да се заключи, че дисертационният труд „не повтаря буквално темата и значителна част от съдържанието“ на дисертацията за “доктор”. Представените публикации и цитирания показват, че дисертантът отговаря на минималните национални изисквания за придобиване на научна степен „доктор на науките“ в област „3. Социални, стопански и правни науки“:

	Показател	Точки
А	Дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен "доктор"	50
Б	Дисертационен труд за присъждане на научна степен "доктор на науките" Тема: „Технологично предприемачество сред български STEM студенти: ролята на университета“	100
Г	Статии и доклади, публикувани в научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация	55
	Статии и доклади, публикувани в нереперирани списания с научно рецензиране или публикувани в редактирани колективни томове	77
	Публикувана глава от колективна монография	20
Д	Цитирания или рецензии в научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация или в монографии и колективни томове	3000

2. Кратка биографична и професионална информация

Проф. д-р Десислава Йорданова завършва бакалавърска програма по „Стопанско управление“ през 1998 г. и магистърска програма по „Стратегическо управление“ през 2000 г. в СУ „Св. Кл. Охридски“. От 2001 до 2004 г. е докторант по научна специалност „Социално управление“ в СУ. През 2009 г. придобива докторска

степен по „Предприемачество, стратегия и управление“, като защитава докторска дисертация в Автономен университет на Барселона (Испания) на тема „Ефекти на пола върху предприемачеството: емпирични данни от България“. От 2000 г. е хоноруван асистент в катедра „Стопанско управление“ на СУ „Св. Кл. Охридски“, от 2007 г. е редовен асистент, от 2014 г. е доцент, а от 2018 г. до момента е професор в същата катедра, ПН 3.7 „Администрация и управление“. Владее английски, испански и руски език.

Професионалното развитие на проф. Десислава Йорданова я утвърждава като изтъкнат експерт в областта на предприемачеството, управлението на МСП и фамилия бизнес, като през годините заема престижни национални и международни позиции: член на международния борд на списанието „ERENET PROFILE“; член на международните мрежи Entrepreneurship Research and Education Network of Central European Universities (ERENET), Global Entrepreneurship Network, международната виртуална общност в подкрепа на научните изследвания и обучението по международно предприемачество (ie-scholars.net); член на Експертния съвет на Центъра по предприемачество и проектно управление, Стопански факултет, СУ „Св. Климент Охридски“.

3. Актуалност и значимост на разработвания научен проблем

Дисертационният труд на проф. д-р Десислава Йорданова е посветен на актуален, значим и относително неизследван проблем, свързан с технологичното предприемачество на българските студенти от STEM-специалности и ролята на университета за неговото насърчаване. Актуалността и необходимостта от проведеното изследване се обосновават чрез постановката относно важната роля на българските университети за стимулиране на стартъпи на студенти по време на тяхното обучение или след завършването им. Налице е аргументирана обосновка за необходимостта от подобна разработка, насочена към изследване на нагласите, намеренията и поведението за развитие на технологично предприемачество сред български STEM-студенти, изведено като обект на изследването.

Изследването стъпва на вече идентифицирани позитивни предприемачески нагласи, цели и предприемачески намерения,

намерения за осъществяване на технологично предприемачество, активно вътрешно предприемачество като ключови етапи на предприемаческия процес. Като предмет на изследване е идентифицирано влиянието на фактори, свързани с университета, върху нагласите, намеренията и поведението за развитие на технологично предприемачество сред български студенти от STEM-специалности.

На базата на детайлизиран и критичен преглед на празнотите в научната литература в областта на технологичното предприемачество дисертантът фокусира целта на изследването върху идентифицирането на фактори, свързани с университета, които влияят на нагласите сред студентите за развитие на подобен тип предприемачество. Дефинирани са пет изследователски задачи, чието реализиране откроява основните научни и научно-приложни приноси на изследването. Основната теза на дисертационния труд е, че фактори свързани с университета, влияят закономерно върху нагласите, намеренията и поведението на български STEM-студенти за развитие на технологично предприемачество. Методологията на дисертационния труд е основана на приложението на подходящи научни методи за постигане на целта на изследването и решаването на поставените научни задачи.

В рамките на прегледа на специализираната научна литература и създаването на концептуалните модели на изследването са използвани системен, сравнителен и интердисциплинарен подход, методи за анализ и синтез, индукция и дедукция. Формулирани са 23 хипотези на изследването, като за тестването на предложените хипотези са осигурени данни чрез анкетно проучване сред STEM-студенти, които се обучават в български университети. За да се оцени влиянието на факторите, свързани с университета, върху нагласите, намеренията и поведението за развитие на технологично предприемачество сред изследваните студенти, е използван регресионен анализ.

4. Структура и съдържание на дисертационния труд

Дисертационният труд има традиционна структура, съдържаща въведение, четири глави, заключение, списък на информационните източници и две приложения. В структурно отношение за дисертацията е характерна балансираност на изложението между

теоретичната рамка, обзора на литературата, методологията на изследването и емпиричните резултати. Цялостното изложение търси систематизиран и обоснован отговор на въпроса каква е ролята на университета за насърчаване на технологичното предприемачество сред STEM-студентите и кои са конкретните фактори, които го обуславят. Важно е да се отбележи, че представената концептуална рамка за ролята на университета може да подпомогне потенциала за развитие и напредване през етапите на технологичното предприемачество на такива студенти. Изследването специфицира политики и мерки в подкрепа на такова предприемачество не само на раните етапи (стартъпи), а и по време на по-напредналите етапи от развитието на технологичното предприемачество на STEM-студентите.

За тестване на инструментариума на изследването е проведено пилотно изследване сред 15 STEM-студенти, следвано от същинското анкетно проучване и вторичен анализ на данни за предприемаческата активност и средата за развитие на предприемачеството в България от Глобалния предприемачески мониторинг, Световната банка, Евростат и др.

Всички тези аргументи потвърждават актуалността на разработката, което е в унисон с изискванията към дисертационен труд за придобиване на научната степен „доктор на науките“. Темата на дисертационния труд изцяло съответства на основното съдържание на разработката, като нейната цел е декомпозирана в подходящо формулирани задачи, чието решаване е систематизирано в изложението. Налице са коректно изведени ограничения относно провеждането на изследването и тълкуването на научните резултати.

5. Оценка на научните резултати и приносите на дисертационния труд

Дисертационният труд на проф. д-р Десислава Йорданова съдържа безспорни научни и научно-приложни приноси, които биха могли да се систематизират по следния начин.

1) Научни приноси:

- Систематизирани са дефиниции, теоретични подходи и модели в областта на предприемачеството, с акцент върху технологичното предприемачество.

- Разработени са четири авторови концептуални модели на факторите, касаещи университета и влияещи върху нагласите, намеренията и поведението на STEM-студенти за развитие на технологично предприемачество.

- Разработен е авторов инструментариум за емпирично изследване на нагласите, намеренията и поведението на STEM-студенти за развитие на технологично предприемачество.

2) Научно-приложни приноси:

- Получено е ново знание относно технологичното предприемачество сред български STEM-студенти, както и относно ролята на университета за формиране на нагласи, намерения и поведение за развитие на технологично предприемачество сред тези студенти.

- Получените резултати имат приложно значение за: създаване и въвеждане на политики и мерки за подкрепа и стимулиране на технологичното предприемачество сред български STEM-студенти; подобряване на съдържанието и дидактическите методи в обучението по предприемачество на STEM-студенти в българските университети.

Приносният характер на резултатите има отражение както върху научното знание в областта на технологичното предприемачество, така и върху ролята на университетите за насърчаване на такова предприемачество сред STEM-студентите. Основните научни и научно-приложни приноси в дисертационния труд са намерили отражение и в публикационната дейност на дисертанта. По темата на дисертацията са публикувани общо 14 публикации (10 самостоятелни), всички от които на английски език. Три публикации са реферирани в световните библиографски бази Scopus и/или Web of Science.

Авторското участие в получаването на научните и научно-приложни приноси е безспорно, като е базирано както на професионалния опит и натрупаните знания на дисертанта, така и на задълбочения и коректен подход в научноизследователската работа.

6. Критични бележки

Нямам критични бележки към дисертационния труд и придружаващите го материали по процедурата за защита на научната степен „доктор на науките“ на проф. д-р Десислава Йорданова.

Основната ми препоръка към авторката е да продължи усилията си в реализирането на възможности за популяризиране на резултатите от своята изследователска работа в престижни международни издания, индексирани в световните библиографски и наукометрични системи. Нейният опит и професионална подготовка би бил полезен и при анализа, обосновката и реализацията на държавни политики, образователни стратегии и практически ориентирани мерки за насърчаване на технологичното предприемачество сред студентите в българските университети.

7. Заключение

Дисертационният труд се отличава с актуалност, теоретична и методологична издръжаност, избор на методически инструментариум и възможност за практическо приложение на получените резултати. Може да се направи изводът, че представеният дисертационен труд отговаря на изискванията за придобиване на научната степен „доктор на науките” от неговия автор проф. д-р Десислава Йорданова.

Гореизложеното ми дава основание да дам **положителна оценка** на дисертационния труд на тема „Технологично предприемачество сред български STEM студенти: ролята на университета” с автор проф. д-р Десислава Иванова Йорданова по процедурата за придобиване на научната степен „доктор на науките“ по професионално направление 3.7 „Администрация и управление“.

Дата: 12.09.2022 г.

Член на журито:

/ проф. д-р Матилда Александрова /